

Девіз: «Coccinella»

Формування гендерно-відповідальної
поведінки дітей і батьків
в сучасній українській родині

Зміст

Вступ.....	3
Розділ I. Теоретичні основи проблеми формування гендерно-відповідальної поведінки	
1.1. Статеворольові стосунки в історії української сім'ї	5
1.2. Характеристика гендерних стереотипів, що визначають гендерно-відповідальну поведінку певної статі	9
Розділ II. Дослідження проблеми формування гендерно-відповідальної поведінки в сучасній українській родині	
2.1. Аналіз гендерно-відповідальних ролей батьків і поведінки дітей в сучасній українській родині	14
2.2. Програма формування гендерно-відповідальної поведінки батьків і дітей в сучасній українській родині	18
Висновки	28
Список використаних літератури.....	30
Додатки	

ВСТУП

Серед усіх геніальних винаходів людства одне з провідних місць займає сім'я, родина - група людей, що складається з чоловіка, жінки, дітей та інших близьких родичів, які живуть разом. Виховний вплив сім'ї на формування особистості, на щоденне буття переоцінити неможливо. Сім'я - вихователка підростаючих поколінь, невтомна плекальниця високої духовності та гуманізму, національного духу, характеру, свідомості, патріотизму. Колективними зусиллями українського народу впродовж багатовікової історії створена власна національна виховна система, наділена як загальнолюдськими здобутками, так і самобутніми творчими знахідками кожної окремої родини.

Тривалий час в історичному розвитку суспільства сім'я мала патріархально-авторитарний характер і, відповідно, багато рис, характерних для даного типу традиційної сім'ї: чіткий рольовий розподіл між подружжям і дітьми при домінуючій ролі чоловіка (батька, чоловіка, старшого брата); економічна залежність дружини і дітей від чоловіка - голови сім'ї; подвійний стандарт відносно жінок: підпорядкування її сексуальності репродуктивним функціям і заперечення її як такої у жінки; неприйнятність в суспільній свідомості розлучення і нетипових форм сімейно-шлюбних відносин і т.д. Чоловік і жінка вважались двома протилежностями, поведінка яких в різних соціумах була традиційно закріпленою. А українська сім'я за своїм типом, характером сімейних відносин і поведінки членів родини відповідала нормам і правилам, прийнятим у суспільстві, як на формальному, так і на неформальному рівні.

В останні десятиліття серйозній трансформації піддалися сімейні цінності, відбулися радикальні зрушення в ролевих і статусних позиціях чоловіка і жінки, в установленні гендерної рівності чоловіків і жінок у всіх сферах життя, в подоланні стереотипів, які століттями вважались істинними, існували в свідомості людей і стояли перешкодами до будь яких змін.

Основні напрямки державної політики України, щодо забезпечення гендерної рівності, знайшли своє відображення в ст.3. Закону України «Про

забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (08.09.2005р). Окрім законодавчого закріплення гендерна політика впроваджена через Національний план дій, щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню гендерної рівності у суспільстві на 2001-2005р. та Державній програмі з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010р.

Серед українських вчених, які займаються проблемами гендеру: В. Кравець, В. Гайдено, К. Левківській, О. Ярош, Т. Марценюк, Т. Чернецька, М. Петрушкевич, О. Луценко, В. Любимий та ін. Аналіз їхніх робіт свідчить про детальне вивчення гендерної проблематики. Але при цьому сфера формування гендерно-відповідальної поведінки в сучасному українському суспільстві і, зокрема, у родині потребує ґрунтового вивчення і впровадження в свідомість і життєдіяльність людей, особливо молодого покоління. Це визначає і підкреслює актуальність наукової роботи «Формування гендерно-відповідальної поведінки дітей і батьків в сучасній українській родині».

Об'єкт дослідження: відповідальна поведінка батьків і дітей як процес статево-рольової соціалізації членів сучасної української родини.

Предмет дослідження: інтерактивні методи формування гендерно-відповідальної поведінки дітей і батьків в сучасній українській родині.

Мета: теоретично обґрунтувати традиційні гендерні стереотипи та ролі членів української родини, апробувати Програму формування гендерно-відповідальної поведінки дітей і батьків в сучасній українській родині.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан проблеми в літературі, з'ясувати сутність провідних понять дослідження.
2. Обґрунтувати статево-рольові стосунки чоловіка і жінки, які історично склалися в українській родині.
3. Проаналізувати зміни гендерних стереотипів в гендерно-відповідальній поведінці членів сучасної української сім'ї.

4. Розробити та апробувати Програму формування гендерно-відповідальної поведінки дітей і батьків в сучасній українській родині.

Для вирішення поставлених завдань були використані *методи* дослідження: *теоретичні*: аналіз літературних джерел з метою визначення науково-теоретичного підґрунтя дослідження, вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду з даної проблеми; *емпіричні*: спостереження та експеримент.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання розробленої нами Програми формування гендерно-відповідальної поведінки дітей і батьків в роботі фахівців ЗНЗ, а також закладів соціальної сфери.

Розділ I. Теоретичні основи проблеми формування гендерно-відповідальної поведінки

1.1. Статеворольові стосунки в історії української сім'ї

Будь-яке суспільство, що проголошує себе демократичним, мусить забезпечувати надання рівних можливостей кожному із своїх членів. У такому суспільстві мають поважати гідність та чесноти кожної жінки і кожного чоловіка, так само як і їхні права на самовиявлення та самореалізацію. Ідеологія гендерної рівноваги, гендерного балансу як нова конструктивна ідеологія третього тисячоліття, привнесена ООН, Радою Європи і світовим співтовариством, базується на рівності представників обох статей у суспільстві. Сучасна ідеологія рівності базується на принципах, які мають враховуватися при формуванні політики, впровадженні програм і проєктів: гендерна рівність розглядається як інтегральна частина всіх політик, програм і проєктів; досягнення гендерної рівності вимагає врахування специфічних інтересів жінок і чоловіків; рівні права та можливості повинні забезпечуватися незалежно від статі; доступ жінок до прийняття рішень на всіх рівнях є центральним питанням у досягненні гендерної рівності; важливим є забезпечення рівної участі жінок і чоловіків, як рівноправних суб'єктів в економічних, соціальних і культуротворчих процесах; гендерна рівність передбачає партнерство між

жінками і чоловіками на основі паритетної демократії та вимагає здійснення спеціальних кроків, спрямованих на зменшення гендерної нерівності [6, с.9].

На різних етапах історичного розвитку України спостерігалась яскраво виражена гендерна асиметрія-нерівність у соціальному становищі статей, нерівність можливостей чоловіків і жінок у різних соціальних сферах, обумовлена традиційними уявленнями про їх призначення. Своєрідним планом життєво важливих сімейних і громадських дій був «Домострой». Коли говорять про домостроївщину, як про суть середньовікової ідеології, перш за все, пригадують приниження жінки в домашньому побуті. У своїй особистій «державі» домохазяїн, як носій духовного чину, тобто порядку, зобов'язаний був забезпечити дім та бути суворим, справедливим та чесним. Жінка повинна бути чистою і слухняною. В повній мірі діяло правило, яке нагадує ще Володимир Мономах: Любите жену свою, но не дайте ей над собою власти. [8,27]. Права і обов'язки хазяїна і хазяйки за «Домостроем» знаходилися в додатковому розподілі, майже не перетиналися, що визначало особливе місце хазяйки в ієрархії сімейних відносин. Про устрій сім'ї та соціальні ролі чоловіка і жінки в «Домострої» свідчать наступні положення: Как поучати мужу своя жена Богу угодити, и к мужу своему приноровиться, како дом свой добре устроить, и всякая домашняя порядня и рукоделе всякое знати, и слуг учить и самой делати....; по вся дни жене с мужем о всем спрашивать и советовать о всем: и как в люди ходити, и к себе призывать, и с гостями что беседовать. А по вся дни бы мужа жена спрашивалася о всяком обиходе, и воспоминала, что надобет. А в гости ходити и к себе звать, и сылатца, с кем велит муж; как суды всякие во всяком устрой держати, и как избная порядня устроить, и все хоромы хорошо и чисто, государыни слуг учить, а мужу над женою того надзирати, и учить, и страхом спасати...у порядливой жены всегда дом чист и устроен ...; и увидит муж, что непорядливо у жены, ино бы умел свою жену наказывать всяким рассуждением и учить....; оно достоит мужу жена своя наказывать и ползовать страхом наедине, и, наказав, да пожаловать, и

примолвити, и любовию наказувати, и разсужати, а мужу на жену не гневатися, а жене на мужа - всегда житии в любви и в чистосердии [8, с.59-68];

В українському суспільстві традиційною сферою реалізації жінки була сім'я. Головною метою життя і ціннісною домінантою було продовження роду, що визначило створення інституту шлюбу, а також особливі правила поведінки жінки: уявлення про святенність шлюбу, заборону розлучень, дівочу честь. Жінка, яка не реалізувала себе в шлюбі – «стара діва», «солом'яна вдова», а дружина п'яниці вже автоматично ставала позастатутною. Таких жінок не кликали в хресні матері, у весільні свахи, оскільки вважалося, що вони своєю участю у весіллі, народженні дитини можуть «запрограмувати» подібну долю дитині, подружжю. Особливо жорсткими були громадські санкції проти «покриток». Проте фактів покарання спокусників набагато менше. У народній приказці з цього приводу зазначено: на козаку нема знаку. Згадаємо Т. Г. Шевченка, його яскраво виписані портрети жінок-покриток з поеми «Сон», «Катерина» і ставлення до них суспільства, рідних, і, як результат - загибель героїнь.

Зазначимо, що українці ніколи не жили в ідеальних соціально-економічних умовах. Можливо, саме тому у структурі української сім'ї впродовж тривалого історичного часу переважали стосунки традиційні, в яких за жінкою залишається право приймати остаточні рішення і нести за них відповідальність, виконуючи при цьому величезну кількість домашніх обов'язків. Українська жінка-дружина традиційно брала участь у сімейних справах, відігравала провідну роль у вирішенні сімейних проблем. Звідси поява в українському фольклорі таких висловів, як «Іван плахту носить, а Настя – булаву».

Становище української жінки в сім'ї дуже часто залежало від її заможності й соціального стану її родини. Так, шлюб «за розрахунком», на думку Даниїла Заточника, автора відомого «Послання» або «Моління» до князя Ярослава Володимировича» ...сулил появление в доме «ртастой» и «челюстастной» образины, которая существовала под именем «злой жены» [13,

31]. Узагальнений образ «злої жінки» відображав існування в суспільстві незалежних, «непокірних» ні чоловіку, ні закону жінок, які «ни священника чтят, ни бога ся боят». Такі жінки руйнували стереотипні уявлення про покірність і залежність жінок від чоловіків. «Уста незаперта» «злой жены» проповідували незгоду з таким становищем жінки в сім'ї та суспільстві, жінці навіть забороняли «глаголить» при «людях, рекомендуя обо всем «выпрашать» чоловіка, оскільки боялись, що ці питання перетворять «послушество в словесы». [13, с.32]. Тому в стародавніх рукописах Київської Русі незалежна домогосподарка і вихователька, самостійний член сім'ї, яка мала авторитет і права, перетворилась в «облизьяну» (обезьяну), що «мажется и красится паче меры», «дом свой не бережет», сама «не работав, работит мужа», навіть «прелюбодійна і ульянчива зрадниця». У цих висловлюваннях відбивалися традиційні уявлення про жінку безправну і затуркану істоту.

Великого значення набуло виховання чоловічої статі в Козацькій педагогіці. Особлива роль відводилась формуванню лицарської честі. Серед законів лицарського кодексу відзначились такі, як: шляхетне ставлення до дівчини, жінки; милосердність; вірність у коханні, дружбі тощо. А тому у козацьких сім'ях панував культ батька і матері, дідуся і бабусі, роду і народу. Батько своїм прикладом формував у сина твердість, витривалість, уміння долати будь-які життєві труднощі, незламність, цілеспрямовано загартовував його тіло, виховував мужній характер, лицарські якості. [21, с.374]. При цьому, маємо свідчення про те, що українська жінка не була самостійною у виборі судженого, мала підкорятися волі матері й батька, виходити заміж за нелюба, терпіти приниження, домашнє насилля. Згадаємо слова народної пісні в обробці М. Леонтовича: «Мала мати одну дочку, та й купала у медочку, та й купала сповивала щастя й долі не вгадала - за п'яниченьку отдала. П'є п'яниця, п'є-гуляє, йде додому, б'є, та й лає». [17, с.82].

На сьогодні наймасштабніший вплив на статево-рольові стосунки в сім'ї має збільшена емансипація індивідів, особливо жінок, названа М. Бердяєвим «кризою родового початку», пов'язана із зміною ролі жінки в сім'ї і суспільстві,

системі життєвих орієнтирів сучасної жінки. На перше місце виходить цінність самореалізації, індивідуальної успішності, соціальної престижності, тоді як традиційні установки на сім'ю і дітей як головні орієнтири жінки, поступово відходять на другий план. Не менш глибокими виглядають зміни і в ролестатусних характеристиках іншої статі - чоловіків. Основною зміною чоловічої ролі є зниження їх самостійності в стилі життя, самозабезпечуваності, самовідповідальності та ініціативності в поведінці. Ідеальний тип «справжнього чоловіка», який завжди був умовним і часто проектувався в минуле, тепер остаточно втратив свою монолітність, а окремі його риси, як наприклад, агресивність, яка раніше вважалась позитивною, стала проблематичною і дисфункційною, доцільною лише в певних умовах.

1.2. Характеристика гендерних стереотипів, що визначають гендерно-відповідальну поведінку певної статі

Відповідальність - це поняття філософсько-педагогічного змісту, яке характеризує соціальний суб'єкт під кутом зору виконання ним соціальних, правових чи моральних вимог; здатність особистості розуміти відповідність результатів своїх дій поставленим цілям, прийнятим нормам і правилам, в результаті чого виникає почуття співпричетності [23, с.75]. Категорія відповідальності у загальнонауковому розумінні ґрунтується на філософському вченні про соціальну зумовленість поведінки індивіда, її зв'язок зі свободою й необхідністю як передумовою реалізації особистістю своїх функцій, вибору можливої поведінки в тій чи іншій ситуації [16, с.14]. Відповідальність розглядається як характер поводження з іншими, розуміння цінності іншого та реалізується в різних соціальних контекстах: відповідальності батьків за дітей; відповідальності за якість виконання дорученої справи, за виконання гендерної ролі [23, с.74]. В словнику української мови поведінка трактується як сукупність вчинків і дій людини, яка створює цілісне уявлення про спосіб життя особистості. Звідси гендерно-відповідальну поведінку ми розглядаємо як характер вчинків людини, як дотримання загальноприйнятих правил у стосунках з особами іншої статі, виконання соціальних (гендерних) ролей,

відповідно до прийнятих норм і правил. Основу гендерно-відповідальної поведінки складають гендерні стереотипи та гендерні ролі сформовані і прийняті в окремій родині та в суспільстві в цілому.

Гендерний стереотип - це спрощений, стійкий, емоційно забарвлений образ поведінки і рис характеру чоловіків і/чи жінок [14, с.59]. Стереотип допомагає людині орієнтуватися в тих обставинах, які не вимагають від неї серйозних роздумів та індивідуальних рішень. У сучасному світі в суспільній свідомості і практиках взаємодії гендерні стереотипи розглядаються як «істинні» і часто трансформуючись у цінності, створюють нормативні образи «істинної» фемінінності і маскулінності. Гендерні стереотипи визначають статусні характеристики чоловіків і жінок, закріплюючи домінуюче становище чоловіка і дискримінаційні підходи щодо жінок. Гендерні стереотипи, по суті, є соціальними нормами. Це означає, що у всіх людей є уявлення про певні набори конкретних якостей і моделей поведінки, властиві чоловікам і жінкам. Переважна більшість людей дотримується цієї точки зору, і вважає, яка саме поведінка вважається правильною для представників тієї або іншої статі. Дві основні причини, через які чоловік чи жінка прагнуть відповідати гендерним очікуванням - це нормативний і інформаційний тиск. Термін нормативний тиск описує механізм того, як людина повинна підстроюватися під суспільні або групові очікування (соціальні норми), щоб суспільство її не відкинуло (чоловік повинен робити кар'єру, добре заробляти, мати гарну фізичну форму, бути мужнім, не проявляти емоцій слабкості; жінка має відповідати ідеалу «вічної жіночності»- бути ніжною, гарною, м'якою, ласкавою, водночас пасивною, залежною). Нормативний тиск дуже важливий в суспільній прихильності гендерним ролям [2, с.99]. Інформаційний тиск пов'язаний з тим, що в сучасному суспільстві відбувається злам традиційної системи статевих ролей та відповідних їм гендерних стереотипів (в жіночій свідомості з'явилися нові риси: щоб бути з чоловіком на рівних, жінка повинна бути розумною, енергійною, заповзятою, тобто мати деякі властивості, які раніше вважалися монополією чоловіка; неоднозначним на сьогодні є і образ чоловіка: поряд з

силою, сміливістю, брутальністю витривалістю, енергійністю, чоловіки починають цінувати в собі терпимість, емоційну чутливість, розуміння іншого, що раніше здавалось ознаками слабкості).

У науковій літературі виділяють декілька груп гендерних стереотипів. До першої відносять стереотипи маскулінності-фемінінності. Стереотипному уявленню маскулінності приписують «активно-творчі» характеристики, інструментальні риси особистості, такі як: активність, домінантність, впевненість у собі, агресивність, логічне мислення, здатність до лідерства. Фемінінність навпаки, розглядається як «пасивно-репродуктивна» ознака, що проявляється в експресивних особистісних характеристиках: залежності, турботливості, низькій самооцінці, емоційності. Маскулінні характеристики зазвичай протиставляються фемінінним, розглядаються як протилежні, взаємодоповнюючі. Стереотип перший - явно завищена оцінка всього того, що стосується чоловічої статі. В його основі - здатність чоловіка активно змінювати, перетворювати оточуючий світ. Чоловіча стать виглядає ціннішою оскільки традиційно статева сила, потенція і продуктивність визначає обличчя культури. Стереотип другий - це подвійний стандарт статевої моралі з переважним забезпеченням свободи (знову ж таки) для чоловіків. Чоловіча стать активніша і цінніша, тому і має більше свободи в шлюбно-сімейних стосунках (ця свобода не що інше, як схвалення полігамних орієнтацій чоловічої статі). Стереотип третій - диференціація мужності і жіночності у сексуальній поведінці і статевій самосвідомості. Визначаючи відмінність статей, сенс цієї відмінності вбачається не лише у відтворенні людини, але й у забезпеченні суто людських потреб - насолоді і коханні. Тяжіння і взаємодоповнення властивостей, характерів, смаків - ось що криється за розумінням поняття статі. Стереотип четвертий це більш жорсткі вимоги до формування статевої ідентифікації чоловіків, при чому передусім з боку саме чоловічого оточення конкретного індивіда. Це - зворотній бік високої цінності чоловічої статі і визнання нею активної позиції. Стереотип п'ятий стосується проституції як транскультурного явища в умовах різних культур. Полігамні

потяги чоловіків значною мірою задовольняються завдяки проституції [14, с.60]. Друга група гендерних стереотипів стосується уявлення про розподіл сімейних і професійних ролей між чоловіками і жінками. Для жінки значущою соціальною роллю вважається роль домогосподарки, матері. Сфера життя жінки обмежується домівкою, народженням дітей, відповідальністю за взаємини в сім'ї; при цьому за чоловіками закріплюється сфера активного громадського життя, професійний успіх, відповідальність та забезпечення сім'ї [14, с.60]. Третя група гендерних стереотипів визначається змістом праці. Відповідно до традиційних уявлень вважається, що жіноча праця має носити виконавський, обслуговуючий характер, стосуватись експресивної сфери діяльності. Жінки найчастіше працюють у сфері торгівлі, охорони здоров'я, освіти. Для чоловіків можлива творча і керівна робота. Їх праця визначається в інструментальній сфері діяльності. Основні стереотипні погляди на жінку в патріархальному суспільстві можна сформулювати так: жінка не повинна бути розумною (розум жінки полягає в тому, щоб приховувати його від чоловіка); у жінки існує особливо жіноче щастя (аби вдома з дітьми і чоловіком все було добре); жінка повинна підлаштовуватися під чоловіка, забезпечувати його спокій та комфорт (що і як треба зробити, щоб чоловік був задоволений); жінка повинна терпіти і зберігати важкі для неї стосунки (тобто миритися з насиллям стосовно неї і дітей, заради яких часто і декларується збереження сім'ї); жінка повинна мати обов'язковий набір психологічних якостей (добра, ніжна, слухняна, залежна, слабка, м'яка); жінка повинна бути красивою, доглянутою (при цьому існує експлуатація жіночого образу в рекламі модного одягу, косметики та інших товарів), щоб добре влаштуватися в житті, тобто вдало одружитися; жінці дозволяється відкрита емоційна реакція і навіть прояв вербальної агресивності, примхливості. Жінка ж може дозволити собі примху, а коли її образять, вона може і поплакати. Емоційність жінок є одним з стійких гендерних стереотипів, в той час як емоційність чоловіків є проявом слабкості(згадайте, що кажуть мері своїм хлопчикам: чоловіки не плачуть). Жінка повинна бути молодою і не обтяженою дітьми і побутовою діяльністю, щоб успішно просуватися в кар'єрі.

В той же час, наприклад, чоловік може просуватися по службі незалежно від подібних вимог [14, с.61].

Пояснення нерівності в соціальних ролях чоловіка і жінки, дає гендерний підхід, який показує її історичне, «патріархальне» походження і закріплення в «патріархальних» образах. Гендерний підхід забезпечує політичну, економічну, духовну, сексуальну рівність жінок і чоловіків, акцентує увагу на самоцінності особистості представників обох статей, визнає їхнє право на розвиток, творчість, свободу у виявленні своєї сутності. Шлях до гендерної рівності представники гендерного підходу бачать у відході від стереотипів «меншовартості» жіночої статі, від розуміння соціального статусу жінки, як дружини свого чоловіка, матері його дітей, домашньої господарки, в той час як статус чоловіка визначається його професіоналізмом, позицією годувальника тощо.

Гендерні стереотипи виступають генеральними угодами про взаємодію «чоловічого» і «жіночого», одночасно є ригідними і гнучкими, з одного боку, забезпечують стійкість уявлень, з другого - не зупиняють розвиток суспільства. Позитивним у дії гендерних стереотипів вважають підтримку міжособистісного і міжгрупового взаєморозуміння і співпраці. Стереотипи, негативним у дії гендерних стереотипів є те, що вони можуть негативно впливати на самореалізацію чоловіків і жінок, виступати бар'єром у розвитку індивідуальності, особливо тих якостей, які не відповідають певному статеворольовому стереотипу. Інший негативний ефект статевого стереотипу - це різна інтерпретація та оцінка однієї й тієї ж події, залежно від того, до якої статі належить учасник цієї події.

Серед причин гендерної нерівності в сучасному українському суспільстві слід назвати суспільні стереотипи, які зберігають і відтворюють існуючу в суспільстві ієрархію, тобто ідею переваги «маскулінного» (чоловічого) над «фемінінним» (жіночим). Багато стереотипів мають характер традицій і здійснюють значний вплив на соціалізацію чоловіків і жінок. Суспільство звикло до думки, що поведінка чоловіків і жінок в різних соціумах традиційно

закріплена, вважається істинною і це є перешкодою до будь яких змін. Тому головний шлях до ліквідації гендерної нерівності - це зміни в розумах людей, звільнення їх свідомості від патріархального типу поведінки. При цьому важливим є розуміння унікальності людини певної статі, визнання за жінкою як і за чоловіком права на своє бачення світу, на повноцінну реалізацію себе в громадському, професійному і особистому житті.

Розділ II. Дослідження проблеми формування гендерно-відповідальної поведінки в сучасній українській родині

2.1. Аналіз гендерно-відповідальних ролей батьків і поведінки дітей в сучасній українській родині

В останні десятиріччя відбувається процес зміщення гендерних ролей чоловіка і жінки, що позначається на гендерно-відповідальній поведінці батьків у родині і впливає на соціалізацію дітей. Зміні гендерних ролей і поведінки сприяє емансипація жінок, які тривалий час боролись за соціальну рівноправність з чоловіками; стирання граней між чоловічими і жіночими професіями; законодавче закріплення в конституції рівних прав жінки з чоловіком в економічній і політичній галузях; зростаюча тенденція дуалізації управління сім'єю; піднесення ролі і активності жінки в сім'ї. Як зазначалось вище, на поведінку людини активно впливає соціальна роль, яку вона виконує в певному середовищі, і яка визначена певними нормами. Норми чоловічої ролі засвоюються через інформаційний тиск і канали культури (мистецтво, спорт, література, театр, кіно), які формують у чоловіка уявлення про його соціальну роль (захисник, годівник, батько) і норми, які роблять його роль відповідною. Саме норма успішності стверджує, що соціальна цінність чоловіка визначається величиною його заробітку і успішністю на роботі (чоловік повинен робити кар'єру, добре заробляти) та впливає на самоактуалізацію (реалізацію власного унікального потенціалу людини) чоловіків в обранні роботи, побудови кар'єри; на виконання ними батьківських функцій, відповідно до очікувань сім'ї. По мірі того як доходи батьків зростають, вони менше часу проводить зі своїми дітьми, роль чоловіка в родині зменшується [2, с.135-158].

Дослідження Г. Андрєєвої [1, с.377] показали, наскільки негативно впливає на встановлення тісних зв'язків з друзями, сім'єю і жінками існуюче серед чоловіків твердження, що виражати емоції - це не «круто», тому часто поведінка чоловіків незабарвлена емоціями радості, співпереживання, жалю, страху. Від чоловіків рідко чекають емоційної підтримки: інколи вони реагують, на розкриті перед ними почуття іншої людини, настільки логічно і без емоційно, що це можна сприйняти за байдужість. Якщо вираження ніжних почуттів суб'єктивно сприймається чоловіками як порушення гендерної ролі, то вони в своїй поведінці намагаються уникати емоційного прояву, зменшують можливість емоційної підтримки своєї сім'ї. Жінки емоційні при виконанні своїх соціальних ролей, а тому легше справляються з депресіями, проблемами і переживаннями спілкуючись з подругами, з колегами, з дітьми. У чоловіків в цей час основними засобами боротьби з депресією часто виступають: ігнорування проблеми: лежання на дивані, компанії друзів, футбол, рідше - наркотики і алкоголь.

Норма антижіночності - стереотип, згідно якого чоловіки намагаються уникати специфічних жіночих занять і моделей поведінки. Але в окремих випадках, стереотип жіночності яскраво проявляється у представників сильної статі: транссексуали - чоловіки, які переодягаються у жіночий одяг; трансвестити - чоловіки, які, крім переодягання в одяг іншої статі, поведінкою, манерами, видами діяльності наслідують іншу гендерну та соціальну роль (перша група стереотипів, маскулінності-фемінінності) [2, с.158-163]. У певній частині чоловіків антижіночність проявляється у вигляді феміфобії-страха здатися жіночним, що пов'язано з тим, що жіночність у чоловіків часто пов'язується з ознаками гомосексуалізму. Важлива функція батька - прояв ніжності, турботи, емоційна підтримка, необхідність часто обнімати дитину і говорити їй, про свою любов, багатьом чоловікам здається недопустимою, Ці дії вони пов'язують із жіночністю і намагаються уникнути подібних проявів. В результаті багато дітей, виростає і в дорослому віці не можуть відповісти чи любили їх батьки по-справжньому. Роль матері виявляється набагато значущою

для дитини, а її поведінка стає для дітей зразком. Мати носить дитину до народження, кормить, пестить, встає в ночі, коли дитина плаче, або коли хворіє. Саме мати приділяє увагу навчанню дітей, ходить на батьківські збори, перевіряє виконання домашніх завдань. Дослідники ролей вважають, що традиційна чоловіча роль (мала емоційність, сила, мужність) негативно впливає на прояв батьківства, а андрогенні батьки (які поєднують в собі соціальні ролі батька й матері) більш активно і постійно займаються своїми дітьми, створюючи у них певні стереотипи і надаючи приклади для наслідування визначених соціальних ролей і поведінки [8, с.21]. Щоб виявити існуючі стереотипи соціальних ролей в сучасних українських родинах ми провели дослідження, результати якого представлені у таблиці «Гендерні стереотипи» (Додаток А).

Гендерно-відповідальна поведінка батьків яскраво проявляється у їх ставленні до дітей: хлопчикам надається більше, ніж дівчатам, можливостей для самостійного вирішення проблем, а також визначає відповідальну поведінку дітей як сукупність вчинків і дій, стосовно інших. Для дівчаток акцент робиться на слухняності, відповідальності і працьовитості, ніжності, милосердя. Якщо дитина не робить того, що очікується від її статі, її дратують, висміюють, докоряють, іноді застосовують фізичні покарання. У суспільстві, де жінки менш залежні економічно, відповідно, менш виражена тенденція виховання дівчат у покірності і слухняності. З раннього дитинства дівчинка готується до виконання місії матері (грається з ляльками, виявляє до них своєрідний інтерес), здебільшого вона слухняніша від хлопчика, акуратніша, що в майбутньому допоможе їй виконувати роль матері, хазяйки. Дівчинка більш емоційна, це допомагає їй справлятися зі своїми проблемами та переживаннями, без депресій протягом всього життя. Для хлопчиків характерною є емоційна стриманість, яка підсилюється поведінкою батьків і самим вихованням: не плач, бо хлопчики не плачуть, будь сильним, не показуй слабкість. Формування образу жінки чи чоловіка, з певними змінами поведінки і виявами характеру здійснюється під впливом взірця гендерних соціальних

ролей, які виконують батько чи матір, їхньої поведінки в родині і суспільстві. Добрі стосунки з матір'ю виробляють у дівчинки почуття жіночої гідності, впевненості у собі, позитивно впливають на формування соціальних ролей. У хлопчика такі стосунки формують ширість, відвертість, милосердя, людяність. Добрі стосунки з батьком впливають в однаковій мірі і на хлопчика і на дівчинку. В одному випадку, поведінка батька формує мускулінність у хлопця, а водночас і уважне, відповідальне ставлення до жінки, до виконання її ролі та поведінки. В разі, коли у дівчинки через якісь причини стосунки з матір'ю зіпсовані, а з батьком у неї, навпаки, добрі стосунки, то в її статеврольовій орієнтації переважатиме батьківський образ, засвоюватимуться і вводитимуться у поведінку суто чоловічі риси характеру. У цілому ж відсутність необхідного взірця жіночності в сім'ї призводить до виникнення у дівчинки, а згодом і у майбутньої жінки почуття невпевненості у собі, неповноцінності, вини, залежності від чоловіків тощо, а у хлопців формує фемінність, яка є важливою для хлопця. Ці почуття і образи функціонують на глибинному підсвідомому рівні і досить важко піддаються корекції. Є багато жінок, яких природа наділила і добротою, і розумом, і гарною зовнішністю, а взаємини з чоловіками у них ніяк не складаються через занижену самооцінку, страх самотності та інше, закладені стереотипом батьківської сім'ї.

З першими проявами усвідомлення себе представником певної статі дитина зв'язує це з цілою низкою ознак: з одягом, з правилами поведінки, з проявами почуттів. Усвідомлені ідеали жіночності і чоловічності у дітей починають складатися у підлітковому віці. Фізіологічні зміни змушують їх осмислити питання статевої належності. В цей час перед ними постає безліч питань: чи приваблива вона, чи жіночна, чи сміливий, мужній? Неспроможність дати відповідь на ці питання, штовхає деяких дівчат на різноманітні експерименти зі своєю зовнішністю і поведінкою, а хлопців до ризикованої, іноді асоціальної, девіантної поведінки. Саме в таких випадках необхідна допомога батьків: матері - щоб підтвердити впевненість дівчини в собі; батька - як першої особи чоловічої статі в оцінці її жіночності, яка грає важливу роль

в подальшій соціальній поведінці дівчинки. Особливої уваги потребують дівчата та хлопці підліткового віку у період свого першого кохання. Батькам не слід боятися цього, оскільки встановлено, що та дівчинка, яка пережила глибоку закоханість, поділилася своїми почуттями з рідними, уникатиме випадкових зв'язків, буде відповідально ставитись до майбутньої ролі дружини та матері [5, с.200-201]. Перші залицяння та освідчення в коханні символізують для дівчинки входження в світ дорослих, а також свідчать про жіночу привабливість та повноцінність. Перші залицяння хлопчика показують сформовані в нього якості мускулінності. У спілкуванні з представниками протилежної статі дівчата і хлопці - підлітки реалізують насамперед потребу виявляти і стверджувати свою жіночність/ чоловічність. Саме в цей час чітко проявляються (якщо вони сформовані) «суто жіночі» риси: ніжність, делікатність, чуйність, увага та «суто чоловічі» риси: мужність, безстрашність, ризикованість, які дозволяють, в майбутньому, проявляти свою соціальну поведінку. Сформувати ці якості здатна лише сім'я, в якій батько і мати дають дітям приклад сформованих стереотипів поведінки чоловіка і жінки.

Таким чином, упровадження принципів гендерної рівності в життя сучасної української сім'ї потребує формування нових стандартів гендерно-відповідальної поведінки батьків і наслідування її дітьми.

2.2. Програма формування гендерно-відповідальної поведінки у членів сучасної української родини

Створюючи Програму формування гендерно-відповідальної поведінки «Школа гендерного виховання» ми враховували окремі особливості сучасної української родини: простіше ставлення молоді до вступу в шлюб і його розірвання, появи дітей, мотивації створення сім'ї, перевага незареєстрованому співжиттю - громадянському шлюбу (причинами укладання якого є прояв вільного кохання, економічні, сексуальні причини психологічна неготовність; зміна ролей членів сім'ї у зв'язку з рівністю чоловіка і жінки як у правах, так і обов'язках; омолодження, гетерогенність сучасної сім'ї в усіх аспектах (соціальному, майновому, релігійному); зміна стандартів поведінки, сімейних

цінностей; переоцінка досвіду сімейного життя, який має старше покоління; відмінність у професійних заняттях та інтересах; вирівнювання сімейних функцій у сфері сімейно-побутового обслуговування; складні і проблемні стосунки дітей і батьків; зростання економічної незалежності жінок; вплив засобів масової інформації на уявлення молоді про сімейні цінності та статеву мораль (кіно, телебачення, комп'ютер показують різні стандарти життя, в яких дитина не в змозі розібратися; масове захоплення порнофільмами, яке формує в юного глядача феномен звикання, викликає прагнення відтворити побачені сексуальні дії; збіднення внутрішньо-сімейного спілкування; зменшення цінності чоловіка в очах жінок (зросла кількість жінок, освіта яких перевершує рівень освіти чоловіків); легалізація одностатевого кохання, брутальність, вульгарність і грубість у стосунках між статями, низький рівень сексуальної культури та ігнорування сексуальної соціалізації молоді.

Завданнями програми є:

1. Донести до дітей і батьків інформацію про гендерні ролі чоловіка і жінки та важливість гендерно-відповідальної поведінки батьків і дітей в суспільстві і в сім'ї.
2. Сформувати у батьків і дітей навички гендерно-відповідальної поведінки.
3. Озброїти батьків інноваційними методами формування гендерної поведінки дітей через спілкування, приклади відповідального ставлення до виконання гендерних ролей.

Програма базується на ключових положеннях:

1. Батьки, будучи заручниками політичної та економічної системи, присвячують себе роботі, кар'єрі, переклавши всю відповідальність за виховання своїх дітей на плечі дружин, школи, громадських організацій, а іноді навіть на виправно-трудові установи.
2. Батьки, маючи повноцінні сім'ї, знаходяться поза колом своїх безпосередніх батьківських обов'язків, створюючи матеріальні цінності і зміцнюючи благополуччя великої держави, вони ростять дітей суспільства,

дітей країни, дітей системи, але не дітей сім'ї, з повноцінним уявленням про модель родини, стосунки в ній, обов'язки і відповідальну поведінку; знаходячись поряд з дітьми, батьки духовно і емоційно далекі від них.

3. Роль батьківства є вирішальною у вихованні молоді та однією з найбільших проблем нашого суспільства. Але глибокі соціальні зміни іноді негативно впливають на розуміння ролі батька, як годувальника сім'ї, вихователя своїх дітей, як особистості, що займає відповідальну роль у суспільстві, та ролі жінки, яка на рівні з чоловіком повинна мати можливості до реалізації особистісних та професійних потреб і інтересів. Як свідчить проведене нами дослідження, аналіз телевізійних програм «Це стосується кожного», «Один за всіх» велика кількість сімей не готова до відповідального виконання своїх обов'язків по вихованню дітей, організації їх життєдіяльності, формуванню гендерно-відповідальної поведінки, створення моделі родини, в якій панує гендерна рівність, усвідомлення соціальних ролей, зміна і коригування традиційних стереотипів при виникненні певних життєвих обставин.

4. Поширення гендерних знань, упровадження принципів гендерної рівності та формування нових стандартів, традицій поведінки батьків - основа формування гендерно-відповідальної поведінки дітей в сучасній українській родині.

Шляхи реалізації програми:

- інформаційне забезпечення: поширення знань про зміст гендерних ролей, гендерно-відповідальної поведінки, гендерних цінностей і їх ієрархії, статусів, стереотипів, норм, які мають бути актуалізовані у повсякденній діяльності, а також трансформовані до рівня закріплення їх у власному досвіді і поведінці. Лише на основі цього можливими стають гендерна відповідальність, здатність співвідносити власні вчинки з їх впливом на іншу людину, з урахуванням гендерних особливостей і принципів гендерної рівності;
- застосування спеціальних підходів, методів і технологій, які стимулюють почуття відповідальності, в яких відстежуються прояви

гендерного компонента, аналізуються конкретні ситуації, поведінка, демонструються можливі наслідки і оцінюються ситуації з іншою статтю. Застосування активних форм (малі групи, тренінги, бесіди, дискурси) і технологій передбачає аналіз конкретних гендерних ситуацій, їх можливих наслідків, створення ситуацій вибору, що робить їх ефективними у формуванні гендерно-відповідальної поведінки дітей та відповідального батьківства;

- використання широкого спектру інформаційно-просвітницьких заходів, які забезпечують інформування, щодо різних аспектів гендерних відносин, а також демонструють зразки гендерно-відповідальної поведінки.

Зміст програми:

Перший блок: КЛЮЧІ ДО СТВОРЕННЯ МОДЕЛІ ГЕНДЕРНО-ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

Заняття № 1. Гендерна рівність: сутність та розуміння поняття

Ключові положення для обговорення:

1. Гендерна рівність передбачає існування суспільства, в якому і жінки, і чоловіки володіють рівними можливостями, правами та обов'язками в усіх сферах життя.

2. Рівність між жінками та чоловіками розуміється як можливість представників обох статей мати на рівних доступ до освіти і охорони здоров'я, управління і влади, фінансової незалежності і реалізації своїх особистісних та професійних потреб і інтересів.

3. Критичним аспектом у досягненні гендерної рівності є наділення жінок повноваженнями і більш широкими можливостями в різних сферах життя суспільства, а також залучення чоловіків до процесу досягнення гендерної рівності в українському суспільстві.

Практичні завдання для обговорення в групах (Додаток Б)

Форми роботи: малі групи, в яких відбувається обговорення ключових положень, життєвих ситуацій з виголошенням загальних висновків на загал.

Очікувані результати .

Батьки мають зрозуміти що :

- люди народжуються жіночої або чоловічої статі; за винятком їхніх статевих функцій, рід занять кожної жінки або чоловіка може змінюватися з часом;
- жінки і чоловіки є рівноправними членами суспільства;
- соціальна поведінка чоловіків і жінок залежить в більшості не від біологічних, а від суспільних та культурних факторів;
- гендерна рівність - феномен культури, а не біології.

Заняття № 2. Гендерно-рольова поведінка людини.

Ключові положення для обговорення:

1. Гендерні ролі виникають з народженням дитини, розвиваються протягом життя, в залежності від багатьох умов і факторів. Цей розвиток має свої закономірності і протиріччя, від яких залежить характер життєвого сценарію людини, стиль і стратегія поведінки в різноманітних життєвих ситуаціях.

2. Розвиток гендерних ролей пов'язаний з багатьма характеристиками особистості, зокрема з її ідентичністю - однією з найістотніших характеристик людини, без якої вона не може існувати як свідомо автономна особистість. Ідентичність розглядається як збереження і підтримка особистістю власної цілісності, тотожності, нерозривності історії власного життя людини, стійкій образ «Я», усвідомлення у собі певних особистісних якостей, індивідуально-типологічних особливостей, рис характеру та способів поведінки.

3. Гендерно-рольова поведінка - найважливіший вид соціальної поведінки; спосіб включення особистості в групу, в соціум; форма соціальної адаптації і особистісного самовираження одночасно.

Практичні завдання для обговорення в групах (Додаток В)

Форми роботи: малі групи, в яких відбувається обговорення ключових положень, життєвих ситуацій з виголошенням загальних висновків на загал.

Очікувані результати.

Батьки мають зрозуміти:

- зміст ролей, які відіграють у сім'ї усі її члени;

- значення сімейної ролі, як сукупності неписаних правил і норм поведінки, які ґрунтуються на особистісній їх інтерпретації кожним членом родини;

- поглиблення процесу змішування соціальних ролей чоловіка і жінки, пов'язаного з емансипацією жінок, які довгий час боролися за соціальну рівність з чоловіками, із стиранням меж між чоловічими і жіночими професіями, з дуалізацією управління сім'єю, зростаючою активністю жінки в родині та законодавчим закріпленням гендерної рівності у всіх сферах життя людини.

Заняття № 3. Наслідки порушення гендерно-рольової ідентичності та гендерно-рольової поведінки.

Ключові положення для обговорення:

1. З точки зору рольової теорії можна розглядати механізм так званої інверсії статевих та гендерних ролей, тобто зміни компонентів чоловічих та жіночих ролей на протилежні.

2. Існує багато видів порушень статевої та гендерної ідентичності, які не обов'язково пов'язані з функціональними та органічними розладами статевої сфери.

3. Найпоширенішим випадком такої девіації вважається гомосексуалізм, тобто зміна традиційної спрямованості статевих почуттів.

4. Трансвестизм-прагнення грати роль протилежної статі, що проявляється в перевдяганні, використанні імені та запозиченні інших рольових атрибутів протилежної статі. Це не супроводжується повним усвідомленням себе особою протилежної статі.

5. Транссексуалізм - усвідомлення себе представником протилежної статі; вважається однією з найсерйозніших статево-рольових девіацій.

Практичні завдання : обговорення в групах книжки «Как царь ушел в девочки» (Додаток Д)

Форми роботи: малі групи, в яких відбувається обговорення ключових положень, життєвих ситуацій з виголошенням загальних висновків на загал.

Очікувані результати.

Батьки мають зрозуміти те, що в наслідок інверсії статевих та гендерних ролей в сучасному українському суспільстві :

- ми втрачаємо традиційну модель сім'ї з важливими для неї функціями (репродуктивна, виховна, пов'язана з наслідуванням поведінки матері і батька, прикладом виконання соціальних ролей);

- знижуємо роль батька у житті дитини і родини (громадянські шлюби, які, ведуть до ізоляції батька від родини: мати-одиначка отримує більше грошей на утримання дитини, сім'я дозволяє собі жити на ці гроші, не працювати; батько часто стає насильником : забиває до смерті дітей і жінку на очах у дітей.

Заняття № 4. Гендерні стереотипи.

Ключові положення для обговорення:

1. Стереотип, як традиційний, звичний образ думок, сприйняття і поводження, допомагає людині орієнтуватися в тих обставинах, які не вимагають від неї серйозних роздумів та власних рішень.

2. Стереотипи визначають статусні характеристики чоловіка і жінки, закріплюють, як правило, домінуюче становище чоловіка і дискримінаційну практику щодо жінок.

3. Стереотипи формують у чоловіка і жінки уявлення про свою соціальну роль і роблять її відповідною.

Практичні завдання для роботи в групах (Додаток Е)

Форми роботи: малі групи, в яких відбувається обговорення ключових положень заняття, проведення тренінгу та інтерактивної гри.

Очікувані результати:

- розуміння батьками того, що представляють собою стереотипи і типові уявлення про головні якості осіб протилежної статі;

- вміння скласти «типовий портрет» представника окремої статі (узагальнений портрет «типової, пересічної» жінки, «типового пересічного» чоловіка з свого оточення);

- навчитися протистояти стереотипним уявленням про те, якими «повинні бути» жінка та чоловік.

Заняття № 5. Гендерні аспекти стосунків між батьками і дітьми.

Ключові положення для обговорення:

1. Традиційно склалося, що в українській родині дитина від народження потрапляє під владу матері, а не батька і цей культурний код в подальшому її житті трансформується у настанову, або ж взагалі невизнання будь якої влади над собою. Це часто проявляється в протестній поведінці сучасної молоді, пов'язаній з ризиком, екстремальністю, з булінгом, залежностями.

2. В багатьох родинах стосунки з дітьми будуються на владному, поблажливому або усунутому стилі батьківського виховання.

3. Стилi батьківського виховання відрізняються один від одного співвідношенням рівнів батьківської підтримки та контролю, відповідальним ставленням до своїх професійних, сімейних і батьківських обов'язків. Саме спрямовуючий стиль формує відповідальне ставлення до виконання гендерних ролей та формує гендерно-відповідальну поведінку дітей.

Практичні завдання для роботи в групах (Додаток Ж)

Форми роботи: малі групи, в яких відбувається обговорення ключових положень заняття, типових життєвих ситуацій.

Заняття № 6. Одностатеві подружжя.

Ключові положення для обговорення:

1. В усіх народів і в усіх культурах сім'я - це союз однієї жінки та одного чоловіка, які хочуть жити разом і народжувати дітей. Сім'я є природною і основною спільнотою суспільства і має право на захист з боку суспільства.

2. Держава має захищати сім'ю, адже в кінцевому рахунку вона від неї залежить.

3. Діти відчують себе захищеними поруч з біологічними батьками і в сім'ях з низьким рівнем конфліктів.

4. Одностатеві сім'ї, які зараз пропагуються в Україні (книга Л.Денисенко «Майя і її дві мами») чи мають захищатися державою і чи мають право на існування.

5. Чи можуть люди однієї статі стати одним тілом і зродити нове життя? Чи правильно, що дехто хоче виготовляти дітей, як технічний продукт: купувати дітей по частинах (сперму, яйцеклітину, які з'єднує лабораторія, лоно зародження і виношування).

6. Чи правильним буде руйнування традиційного поняття сім'ї.

Практичні завдання для роботи в групах: обговорення книги Л.Денисенко «Майя і її дві мами».

Форми роботи: малі групи, в яких відбувається обговорення ключових положень заняття, типових життєвих ситуацій.

Другий блок: ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СВОЮ ПОВЕДІНКУ І ВИКОНАННЯ СОЦІАЛЬНИХ РОЛЕЙ

Заняття №1. Як виховати у дітей відповідальність.

Ключові положення для обговорення:

1. Пошук самої лише свободи не допоможе людині досягнути своїх цілей. Свобода повинна супроводжуватися відповідальністю перед самим собою; перед іншими людьми.

2. Людині здається, що свобода без відповідальності дозволяє швидко досягти результатів, не має наслідків, сприймається як належне, без зайвого обдумування.

3. Гендерно-відповідальна поведінка як сукупність вчинків і дій відповідає прийнятим нормам і правилам та створює уявлення про спосіб життя людини

Форми роботи: малі групи, в яких відбувається обговорення ключових положень заняття, типових життєвих ситуацій.

Заняття № 2: Як підготувати дитину до дорослого життя .

Ключові положення для обговорення:

1. Батьки, які практикують *спрямовуючий стиль* батьківського виховання, навчають дітей бути відповідальними і поважати інших. Діти вчаться

сприймати дійсність, пізнаючи її в реальному контексті свого життя під керівництвом та настановою батьків.

2. Батьки щоденно спрямовують і наставляють своїх дітей, спілкуючись, формуючи і втілюючи короткострокові цілі, обрані з урахуванням віку і здібностей дітей.

3. Діти роблять власний вибір щодо виконання або невиконання соціальних ролей, їх гендерно-відповідальна поведінка визначається саме їх виконанням.

Форми роботи: малі групи, в яких відбувається обговорення ключових положень заняття, типових життєвих ситуацій.

Заняття № 3. Якого обранця ви прагнете мати.

Ключові положення для обговорення:

1. Наші мрії про майбутнього обранця повинні стимулювати нас до того, щоб і нам стати для когось такою людиною, з якою хотілося б зберегти відношення на все життя. Дошлюбний статевий зв'язок зменшує наші шанси на той шлюб, про який ми мріємо.

Практичні завдання для роботи в групах (Додаток К)

Форми роботи: малі групи, в яких відбувається обговорення ключових положень заняття, типових життєвих ситуацій.

Заняття № 4. Як підготуватися до щасливого шлюбу.

Ключові положення для обговорення:

1. Одним з найкращих свідчень того, як молода людина ставитиметься до свого чоловіка або дружини, особливо після закінчення романтичного «медового місяця», є те, як зараз він або вона поводить себе зі своїми батьками і близькими родичами протилежної статі.

Практичні завдання для роботи в групах (Додаток Л)

Форми роботи: малі групи, в яких відбувається обговорення ключових положень заняття, типових життєвих ситуацій.

Таким чином, реалізуючи Програму «Школа гендерного виховання», ми брали до уваги особливості сучасної української сім'ї, а також враховували

важливість поширення гендерних знань, упровадження принципів гендерної рівності та формування нових стандартів, традицій поведінки та відповідального ставлення до виконання гендерних ролей. Напрацьовані нами методики та технології роботи (малі групи, які передбачають активність учасників, жваву взаємодію, вироблення власних ідей; тренінги, бесіди, дискурси) дозволили не тільки продукувати і поширювати знання, але й формувати навички гендерно-відповідального ставлення.

ВИСНОВКИ

В останні десятиліття серйозній трансформації піддалися сімейні цінності, відбулись радикальні зрушення в ролевих і статусних позиціях чоловіка і жінки, як системоутворюючих основ інститутів шлюбу і сім'ї. Незалежно від професії, статусу жодна людина не перестане бути жінкою або чоловіком, а відтак повинна мати відповідні знання і навички, що допоможуть у майбутньому бачити і вирішувати проблеми, які мають гендерну складову.

У своєму дослідженні ми спиралися на поняття: статі як сукупності біологічних, психічних та соціальних особливостей чоловіків і жінок, підґрунтя формування соціальних ролей; гендеру як сукупності норм поведінки та позицій, які асоціюються з особами чоловічої або жіночої статі в суспільстві; гендерних стереотипів як спрощеного, стійкого, емоційно забарвленого образу поведінки і рис характеру чоловіків і жінок; гендерної ролі як системи соціальних стандартів, вказівок, нормативів, очікувань, яким людина повинна відповідати, щоб її визнали як чоловіка/хлопчика чи жінку/дівчинку; соціальної ролі як основних правил, які визначають поведінку людини в суспільстві; відповідальності як здатності особистості розуміти відповідність результатів своїх дій поставленим цілям, прийнятим нормам і правилам; відповідального ставлення як характеру поводження з іншими людьми, який базується на взятому на себе зобов'язанні, розумінні цінності іншого.

На сьогоднішній день наймасштабніший вплив на статево-рольові стосунки в сім'ї має збільшена емансипація індивідів, особливо жінок,

пов'язана зі зміною ролі жінки в сім'ї і суспільстві, системі життєвих орієнтирів сучасної жінки (цінність самореалізації, індивідуальної успішності, соціальної престижності). Не менш глибокими виглядають зміни і в ролестатусних характеристиках іншої статі-чоловіків. Основною зміною чоловічої ролі є зниження їх самостійності в стилі життя, самозабезпечуваності, самовідповідальності та ініціативності в поведінці. Обґрунтовані теоретичні аспекти відповідального ставлення до виконання гендерних ролей, аналіз особливостей сучасної української родини та зміни ми поклали в основу розробленої і впровадженої нами Програми «Школа гендерного виховання», завданням якої є: донести до дітей і батьків інформацію про гендерні ролі чоловіка і жінки та відповідального ставлення до їх виконання в суспільстві і в сім'ї навчити батьків і дітей відповідально ставитися до виконання гендерних ролей в суспільстві та сім'ї; озброїти батьків інноваційними методами формування гендерної поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андреева Г. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины / Г. Андреева. – СПб: Питер, 2002. – 544с.
2. Берн Ш. Гендерная психология /Ш. Берн. – СПб: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. – 320с.
3. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій /О. І. Бондарчук. – К.: МАУП, 2001. – 96с.
4. Бутаева М. Трансформация гендерных отношений в современной семье. [Текст] / М. Бутаева. – Махачкала: Дагестанский государственный университет, 2009.
5. Вардиман Е. Женщина в древнем мире / Е. Вардиман. – М.: Наука, 1990. – 344с.
6. Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства. - К.: Український інститут соціальних досліджень, 2002. - 121с
7. Гендерний розвиток в суспільстві (конспекти лекцій): збірник / відп. ред. К. М. Левківський. – 2- е вид. – К.: Фоліант, 2005. – С. 7–46.
8. Домострой / Історія вітчизняної педагогіки [Текст] : тексти до вивчення курсу / Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя; За заг. ред. Є. І. Коваленко; Уклад. Н. І. Белкіна, Є. І. Коваленко, Н. І. Яковець. - 2-е вид., доп. і випр. – Ніжин: НДУ ім.М.Гоголя, 2001.- С.21-68.
9. Жінка в Україні. Президенту України, Верховній Раді України, Уряду України, органам центральної та місцевої виконавчої влади. Аналітичні розробки, пропозиції наукових і практичних працівників. Міжвідомчий науковий збірник / За редакцією А. І. Комарової, І. Є. Голубевої, В. П. Пустовойтенка, С. Р. Станік, Н. І. Карпачової, В. І. Цибуха, Т. В. Мотренка, В. І. Лугового, С. В. Ківалова, О. А. Устенка, В. В. Костицького. – Київ, 2001. – Том 23. – 648 с.
10. Забелин И. Домашний быт русского народа в XVI — XVII ст., т. 2: Домашний быт русских цариц в XVI-XVII ст. 2-е изд, М.-Л., 1951.
11. Клецина И. Гендерная идентичность и права человека: психологический аспект [Электронный ресурс] / И. Клецина. – Электрон. ст. – Режим доступа: URL: http://www.civisbook.ru/files/File/Klezina_gend.pdf.
12. Ковбас Б. Родинна педагогіка. У 3-х томах. Том 1. Основи родинних взаємовідносин/Б. Ковбас, В. Костів. – Івано-Франківськ, 2002.
13. Колесов В.В. Мир человека в слове Древней Руси / В. В. Колесов. – Л., 1986.- 313с.
14. Кравець В. Гендерна педагогіка: [навчальник посібник] / В. Кравець. – Тернопіль: Джура, 2003. – 416с.
15. Кравець В. П. Історія гендерної педагогіки: [навчальний посібник] /В. П. Кравець. – Тернопіль: Джура, 2005. – 440с.
16. Купенко О. В. Формування відповідальної поведінки з урахуванням динаміки ціннісних установок / Формування у молоді гендерно-відповідальної поведінки (на прикладі українських ВНЗ: навч. посіб /за

- заг. ред. Н. Світайло. – Суми: Видавництво РА «Хорошие люди», 2013. – 209с.
17. Леонтович М. Д. Хорові твори /М. Д. Леонтович. – К.: Музична Україна, 1970.
 18. Молевич Е. Ф. Историческая динамика полового состава общества и её закономерности// Проблемы общества - проблемы женщины. Тезисы докладов международной научной конференции. - Волгоград: Изд-во ВолгГТУ, 1996. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/gendernaya-sotsializatsiya-v-sovremennoi-rossiiskoi-seme-sotsiokulturnyi-analiz#ixzz3xsOB5g80>
 19. Ореховский А. И. Ответственность: аксиологическое основание [електронний ресурс] /А. И. Ореховский//Вестник СибГУТИ – 2012. – №1. – Режим доступа: http://vestnik.sibsutis.ru/uploads/1340077060_5954.pdt].
 20. Основи конструктивного спілкування для батьків: вивчення навчальної дисципліни на практичних заняттях та під час виконання завдань самостійної роботи: навч.-метод. посіб./упоряд. Ж. М. Володченко. – Ніжин.: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. – 134с.
 21. Родинно-сімейна енциклопедія. Авт.кол. Благінін В., Белкіна Н. та ін., за заг. ред. Арвата Ф. – К.: Богдана. 1996. – 438 с.
 22. Савчин М. В. Психологічні відповідальності поведінки/М. В. Савчин. – Вид. 2-ге, доп. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2008. – 280 с.
 23. Соціальна педагогіка: словник-довідник /за заг. ред. Т. Ф. Алексєєнко. – Вінниця: Планер – 2009. – 542с.
 24. Стельмахович М. Сім'я і родинне виховання в родині з найдавніших часів до ХІХ ст. /М. Стельмахович. – Рідна школа, 1992.- № 3-4.

Додатки

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ

(Результати відповідей-тверджень, які відповідають гендерним стереотипам)

1	Для чоловіків робота є більш важливою, ніж для жінок	3,49 %
2	Жінки є менш конкурентоспроможні на ринку праці	2,83 %
3	Виконувати домашню роботу та виховувати дітей має жінка	3,49 %
4	Жінок частіше звільняють з роботи, чоловіки йдуть з роботи за власним бажанням	2,35 %
5	Чоловік має отримувати вищу заробітну платню ніж жінка, оскільки він має забезпечувати матеріальний добробут сім'ї	3,96 %
6	Жінки є гіршими працівниками ніж чоловіки	1,28 %
7	Я нормально ставлюся до того, що жінка обирає «чоловічу професію»	3,17 %
8	Я нормально ставлюся до того, що чоловік обирає «жіночу професію»	2,52 %

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ЗАНЯТТЯ

«ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ: СУТНІСТЬ ТА РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ»

Заняття проводиться в малих групах, що дозволяє батькам вільно спілкуватись, висловлювати свої думки, обговорювати життєві ситуації на основі спостережень з власного життя, життя своїх близьких, дітей, колег, учасників групи.

Учасникам груп було запропоновано :

- ситуації, коли порушувалися права жінок або чоловіків, дітей, людей похилого віку;
- ситуації, в яких права у чоловіків і жінок, дітей різної статі, людей похилого віку були рівними.

Після обговорення в малій групі один із її учасників виголошує спільну думку групи.

Наступним завданням для малих груп були запитання:

- чи рівні права у чоловіків і жінок, хлопчиків і дівчаток в сучасній Україні?
- чиї права порушуються більше?
- перерахуйте головні права людини (відповіді на останнє запитання пропонується підкріпити цитуваннями з Закону України про рівні права і можливості жінок і чоловіків (08.09.2005р).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ЗАНЯТТЯ «ГЕНДЕРНО-РОЛЬОВА ПОВЕДІНКА ЛЮДИНИ»

Заняття проводиться в малих групах, що дозволяє батькам вільно спілкуватись, висловлювати свої думки, обговорювати життєві ситуації на основі спостережень з власного життя, життя своїх близьких, дітей, колег, учасників групи.

1. Учасникам груп було запропоновано, за бажанням, поділитися власними переживаннями, які виникли при гендерній персоніфікації учасників групи:

- коли було перше усвідомлення того, що ти хлопець або дівчина?
- як ви про це дізналися?

2. Кожному з членів групи було запропоновано визначити 5 головних цінностей, характерних для осіб різної статі (для дівчини, для хлопця, для чоловіка, для жінки).

3. Учасникам груп пропонується визначити і обґрунтувати відповіді на запитання:

- що спільне в цінностях жінки та чоловіка?
- чим допомагає тобі у житті те, що ти дівчина/ хлопець?
- чим тебе обмежує в житті те, що ти дівчина/ хлопець?

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ЗАНЯТТЯ
«НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ ГЕНДЕРНО-РОЛЬОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
ТА ГЕНДЕРНО-РОЛЬОВОЇ ПОВЕДІНКИ»

Відверта розмова
про «ЦЕ». Перший
підручник про секс
для вашої дитини

84x108/16 (206x266 мм),
208 с.
тверда обкладинка
978-966-424-009-0

kids.taff.com.ua/user-378457.html

— Це я вже знаю. Але як це, кохатися? — знову запитав Сергійко.
Усі троє почали перерахувати сторінки та давати пояснення.

У такий момент у чоловіка відбувається ерекція, а жінка відчуває вологість у піхві.

«Більшості хлопців подобаються дівчата, але є й такі, яким подобаються хлопці. Дівчатам також можуть подобатися дівчата.

Коли людина відчуває сексуальний потяг до людини такої ж статі, ми називаємо це гомосексуальним потягом. Деяким людям не подобається гомосексуальність інших».

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ЗАНЯТТЯ

«ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ»

Заняття проводиться в малих групах, що дозволяє батькам вільно спілкуватись, висловлювати свої думки, обговорювати життєві ситуації на основі спостережень з власного життя, життя своїх близьких, дітей, колег, учасників групи.

1. Учасникам груп було запропоновано дати відповідь на запитання:

- що ви представляєте під терміном «стереотип»?
- визначте десять якостей, притаманних чоловікам;
- визначте десять якостей, притаманних жінкам.

2. Членам малої групи пропонується в ігровій формі розповісти про наслідки та ризики від беззастережного слідування гендерним стереотипам, спонукати до розмови про види гендерних стереотипів (інтерактивна гра «Казка про Скріпочку»). На початку гри учасникам видається канцелярська скріпка, бажано кольорова).

Скріпочка зростала дуже веселою і товариською, життєрадісною і відкритою, на світ дивилася широко розкритими очима та зі щирою до всіх посмішкою (учасникам пропонується розігнути скріпочку і зробити з неї посмішку).

Скріпочка гарно навчалася, особливо виявляючи інтерес до точних наук. Тож, коли прийшов час обирати професію для подальшого навчання, у неї не виникло жодних сумнівів - конструктор космічних кораблів (учасникам гри пропонується зробити зі скріпочки знак оклику).

Та коли вона сказала про свій вибір батькам, у школі, всі були відверто здивовані таким вибором і дружно почали переконувати Скріпочку, що то не жіноча справа (учасникам гри пропонується зробити зі скріпочки знак питання).

Мати сказала, що її вибір - не жіноча робота, і краще вступати до педагогічного вузу. Тато переконував, що їй буде дуже важко в тій сфері, де працюють самі чоловіки, і вона не зробить кар'єру. Народилася дівчинкою - то маєш інші пріоритети та завдання. Бабуся наполягала, що дівчина має бути ніжна, витончена, має займатися домашніми справами, а не космосом. Подруга порадила не займатися дурницями, а звертати більше уваги на одяг, зовнішність, читати журнал «Viva», адже там написано, чим мають займатися і цікавитися справжні дівчата учасникам гри пропонується зробити зі скріпочки

(учасникам гри пропонується зробити зі скріпочки рамку - обкладинку журналу).

Врешті Скріпочка вирішила, що аргументи батьків, подруги, знайомих слушні, враховуючи, що в них є досвід і вони щиро бажають їй добра (учасникам гри пропонується зробити зі скріпочки серце).

Скріпочка гарно склала іспити і вступила до педагогічного. І стала вона вчителькою фізики(учасникам гри пропонується зробити зі скріпочки указку).

Уроки, зошити, конспекти, лабораторні....розуміла, що вчити дітей благородна справа, проте ночами їй снилися кораблі (учасникам гри пропонується зробити зі скріпочки знак нескінченності).

І одного разу Скріпочка сказала собі: Досить, хочу бути конструктором космічних кораблів, повернутись до своєї заповітної мрії (учасникам гри пропонується повернути скріпочку до первинного стану).

Вам не вдалося це зробити? Ось і Скріпочка не змогла. Схаменулася. Вже пізно навчатися. Треба піклуватися про родину, дітей, та ще багато чого іншого спало на думку. А ночами продовжували снитися космічні кораблі.

3. Членам малої групи пропонується тренінгове заняття «Гендерні стереотипи».

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ЗАНЯТТЯ

«ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ СТОСУНКІВ МІЖ БАТЬКАМИ І ДІТЬМИ»

(Перед початком заняття ми пропонували батькам записати свої очікування на листочках і прикріпити їх до стовбура дерева. В кінці заняття вони знову писали чи справдились їх очікування).

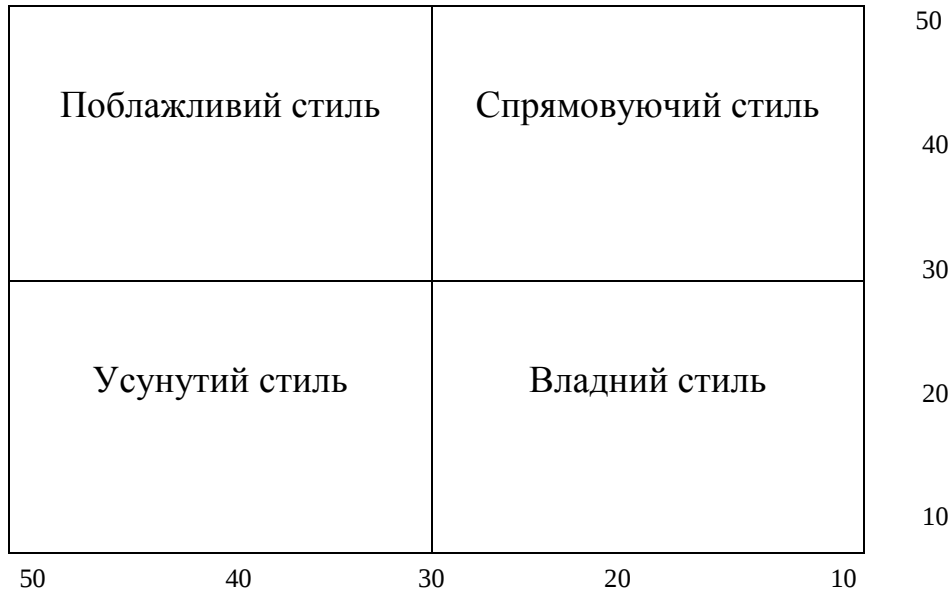
Анкета № 1: Як вас виховували батьки

Оцініть кожне твердження за шкалою балів: 1=абсолютно не згоден, 2=не згоден, 3=не можу вирішити, 4=згоден, 5=повністю згоден		Як вас виховували батьки				
1.	Мої батьки вважали, що за дітьми треба доглядати, а не слухати їх	1	2	3	4	5
2.	Мої батьки заспокоювали мене, коли я був засмучений	1	2	3	4	5
3.	Мої батьки карали мене фізично за мої провини	1	2	3	4	5
4.	Мої батьки рідко виправляли мене, даючи мені можливість навчатися на помилках	1	2	3	4	5
5.	Мої батьки робили все можливе, аби я досяг успіху	1	2	3	4	5
6.	Я міг про все розповісти батькам, не побоюючись покарання	1	2	3	4	5
7.	Мої батьки навчили мене поважати їх та інших людей	1	2	3	4	5
8.	Мої батьки не звертали увагу на мою неслухняність, якщо вона не переходила межі	1	2	3	4	5
9.	Мої батьки навчили мене правильно поводитися майже у всіх ситуаціях	1	2	3	4	5
10.	Мої батьки просили пробачення у дорослими, яких я скривдив	1	2	3	4	5
11.	Моя миттєва покірність була дуже важливою для батьків	1	2	3	4	5
12.	Мої батьки завжди виявляли любов до мене	1	2	3	4	5
13.	Мої батьки завжди перевіряли, чи я зробив важливі справи насамперед	1	2	3	4	5
14.	Мої батьки ніколи не цікавилися з ким я товаришую	1	2	3	4	5
15.	Мої батьки сприймали лише мої найкращі спроби і намагання	1	2	3	4	5
16.	Мої батьки дозволяли мені висловлювати емоції, навіть якщо я їх цим бентежив	1	2	3	4	5
17.	Мої батьки навчили мене цінувати самоконтроль	1	2	3	4	5
18.	Мої батьки сприймали мій гнів і дозволяли його висловлювати без страху	1	2	3	4	5
19.	Мої батьки навчили мене цінностей та традицій нашої культури	1	2	3	4	5
20.	Мої батьки із задоволенням надали мені можливість вибору кар'єри і стилю життя	1	2	3	4	5

Оцінка стилю батьківства

Загальна кількість балів непарних тверджень	
Загальна кількість балів парних тверджень	

Підрахунок результатів за анкетою 1

На нижній горизонтальній лінії наведеного вище графіка (вісь Х) поставте позначку «Б» відповідно до кількості балів Ваших непарних відповідей.

На лівій вертикальній лінії графіка (вісь У) поставте позначку «Б» відповідно до кількості Ваших парних відповідей.

Проведіть лінію вгору від Вашої першої позначки «Б» і вправо від Вашої другої позначки "Б". Місце, де вони перетинаються (у певному квадраті) і вказує на стиль виховання Ваших батьків.

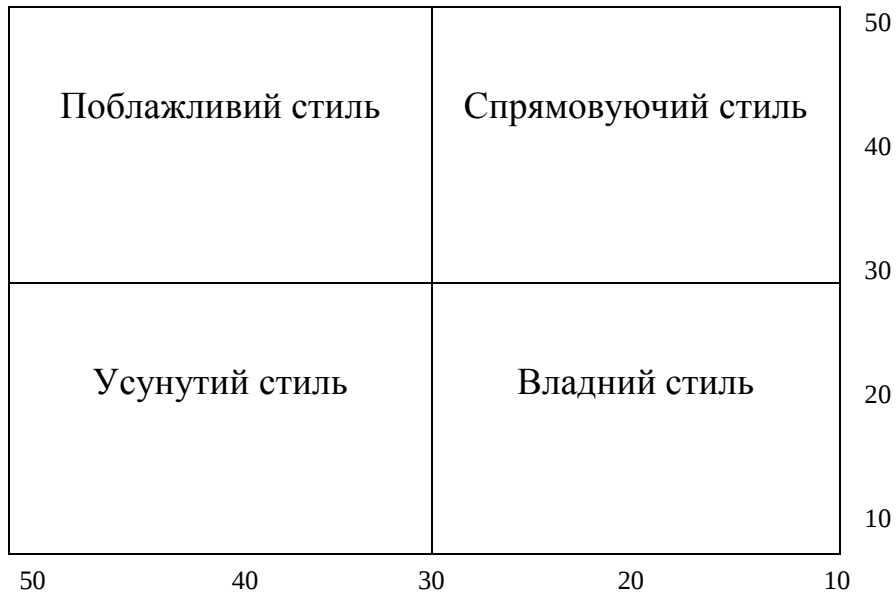
Анкета № 2: Як Ви виховуєте вашу дитину

Оцініть кожне твердження за шкалою балів: 1=абсолютно не згоден, 2=не згоден, 3=не можу вирішити, 4=згоден, 5=повністю згоден		Як вас виховували батьки				
1.	Я вважаю, що за дітьми треба доглядати, а не слухати їх	1	2	3	4	5
2.	Я заспокоюю свою дитину, коли вона засмучена	1	2	3	4	5
3.	Я караю свою дитину фізично за провини	1	2	3	4	5
4.	Я рідко виправляю свою дитину, даючи можливість навчатися на помилках	1	2	3	4	5
5.	Я роблю все можливе, щоби моя дитина досягла успіху	1	2	3	4	5
6.	Моя дитина може все розповісти мені, не побоюючись покарання	1	2	3	4	5
7.	Я навчаю свою дитину поважати батьків та інших людей	1	2	3	4	5
8.	Я не звертаю увагу на неслухняність моєї дитини, якщо вона не переходить межі	1	2	3	4	5
9.	Я навчаю свою дитину правильно поводитися майже у всіх ситуаціях	1	2	3	4	5
10.	Я прошу вибачення у дорослих, якщо моя дитина скривдила їх	1	2	3	4	5
11.	Миттєва покірність моєї дитини для мене є дуже важливою	1	2	3	4	5
12.	Я завжди виявляю любов до своєї дитини	1	2	3	4	5
13.	Я завжди перевіряю, чи моя дитина зробила важливі справи насамперед	1	2	3	4	5
14.	Я ніколи не цікавлюсь з ким товаришує моя дитина	1	2	3	4	5
15.	Я сприймаю лише найкращі спроби і намагання моєї дитини	1	2	3	4	5
16.	Я дозволяю своїй дитині висловлювати емоції, навіть коли це мене бентежить	1	2	3	4	5
17.	Я навчаю свою дитину цінувати самоконтроль	1	2	3	4	5
18.	Я сприймаю гнів своєї дитини та дозволяю його висловлювати без страху	1	2	3	4	5
19.	Я навчаю свою дитину цінностей і традицій нашої культури	1	2	3	4	5
20.	Я із задоволенням надаю своїх дитині можливість вибору кар'єри і стилю життя	1	2	3	4	5

Оцінка стилю батьківства

Загальна кількість балів непарних тверджень	
Загальна кількість балів парних тверджень	

Підрахунок результатів за анкетою 2

На нижній горизонтальній лінії наведеного вище графіка (вісь Х) поставте позначку "М" відповідно до кількості балів Ваших непарних відповідей.

На лівій вертикальній лінії графіка (вісь У) поставте позначку "М" відповідно до кількості Ваших парних відповідей .

Зараз проведіть лінію вгору від Вашої першої позначки "М" і вправо від Вашої другої позначки "М". Місце, де вони перетинаються (у певному квадраті), вказує на Ваш стиль батьківського виховання.

На більшість людей стиль виховання, який використовували їхні батьки, має дуже великий вплив. Здебільшого у своєму житті вони теж повторюють його. Але, якщо їхня реакція на виховання за таким стилем була негативною, то, як правило, вони у своєму дорослому житті обирають зовсім інший стиль.

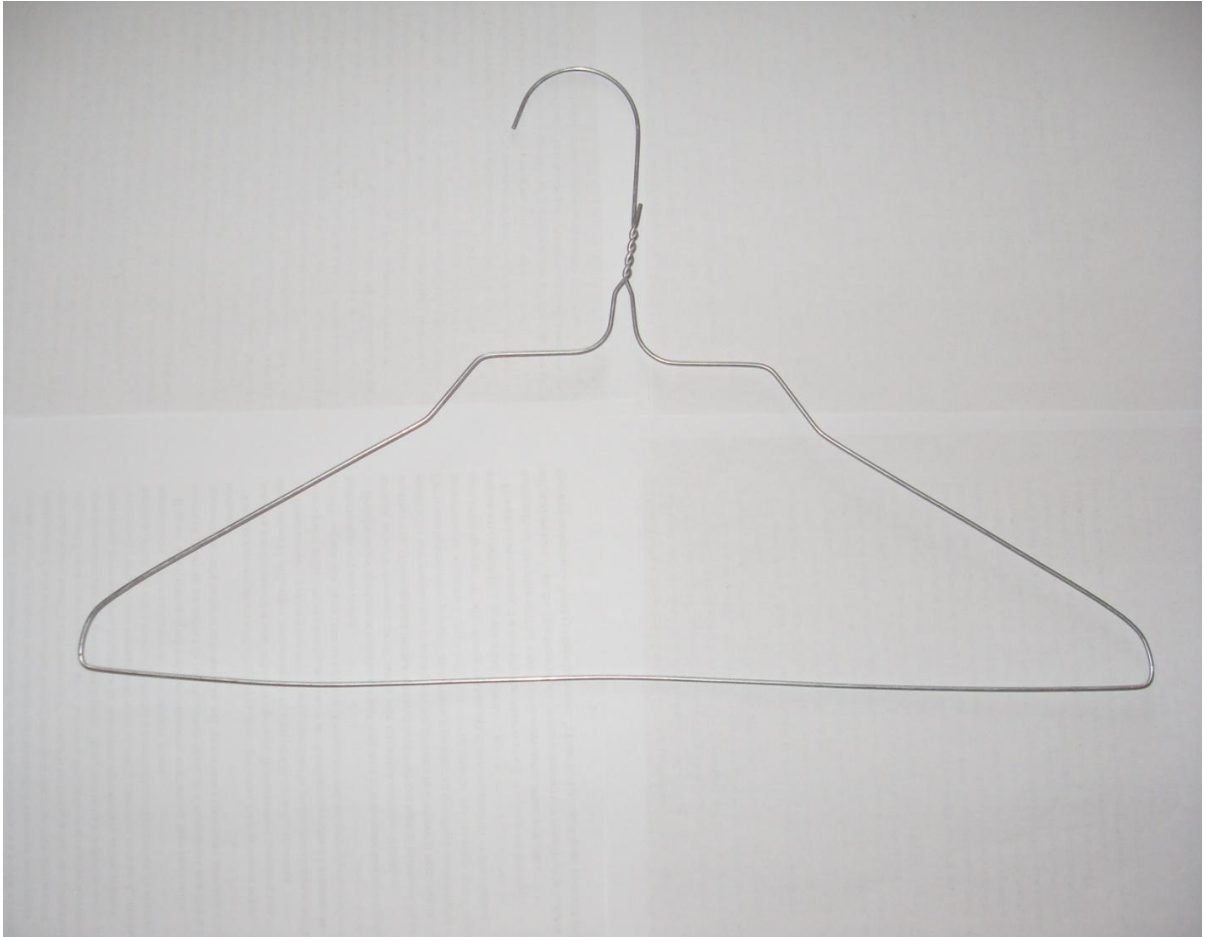
ХАРАКТЕРИСТИКА СТИЛІВ БАТЬКІВСЬКОГО ВИХОВАННЯ

Поблажливий стиль: низький контроль, високий рівень підтримки; батьки досяжні, дитина керує; двостороннє спілкування; постійне виявлення любові, слабка дисципліна.

Вплив на дитину: низький самоконтроль, низька самоповага, нешанобливе ставлення, незахищеність, нездатність пристосовуватися до меж, низька відповідальність, низька успішність у школі.

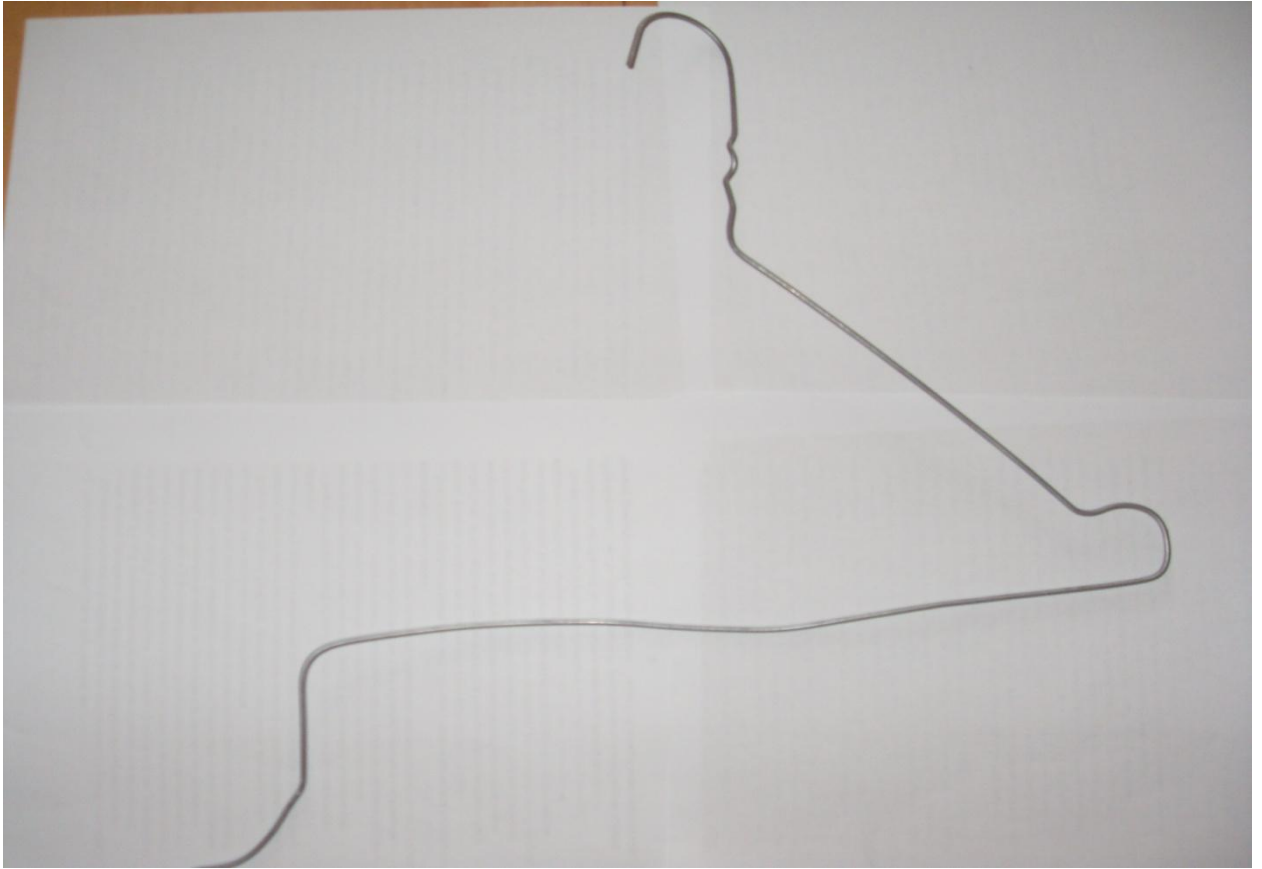
Основна увага: підвищити рівень контролю.

Спрямовуючий стиль: високий рівень контролю і підтримки; батьки досяжні, доброзичливе керування дитиною; двостороннє ефективне спілкування; логічний аналіз проявів поганої поведінки; постійна любов і дисципліна; добре сформована воля і сильний характер.

Вплив на дитину: висока самоповага, самоконтроль, самостійність, здорові взаємини, хороша успішність в школі.

Основна увага: підтримувати баланс та покращувати підтримку і контроль.

Усунутий стиль: низький контроль, низький рівень підтримки; батьки недосяжні; мінімум спілкування; мінлива любов і дисципліна; деформована воля і характер.

Вплив на дитину: низька самоповага та мотивація, труднощі у формуванні стосунків, бунтівливість, незахищеність, погана успішність у школі.

Основна увага: більше часу приділяти дитині (підвищити як підтримку, так і контроль)

Владний стиль: високий контроль, низька підтримка; батьки недосяжні, викликають страх, вимагають беззаперечної покори; однобічне спілкування: батьки-діти; уникання виявлення любові, негнучкі покарання; зламані воля й характер.

Вплив на дитину: низька самоповага і самоконтроль, прояви бунтівливості, депресія, погані відносини, посередня успішність в школі.

Основна увага: підвищити рівень підтримки і турботи, слухати дитину.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ЗАНЯТТЯ

«ЯК ВИХОВАТИ У ДІТЕЙ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ»

Прагнення свободи без будь-яких внутрішніх чи зовнішніх обмежень призводить до таких згубних наслідків, як залежність, зіпсовані чи розірвані стосунки, проблеми із законом, а також соціальний безлад. «Вільне» життя без відповідальності за прийняті рішення насправді закінчується втратою свободи та життєвих перспектив.

Заняття проводиться в малих групах, що дозволяє батькам вільно спілкуватись, висловлювати свої думки, обговорювати життєві ситуації на основі спостережень з власного життя, життя своїх близьких, дітей, колег, учасників групи.

Учасникам пропонується зробити великий паперовий літак зі словами «Свобода» і «Відповідальність», написаними на крилах, і прикріпити його на стіні чи повісити у класній кімнаті. На наступних заняттях Ви зможете показувати на літак і питати: «Чи те, що ми з вами щойно пережили, є прикладом свободи з відповідальністю чи без?» (Чи це зріла чи незріла свобода?). Наша відповідальність залежить від рішень які ми приймаємо сьогодні.

Ми запропонували порозмірковувати: «Хто я: рибка чи листок?», що допоможе у набутті навичок відповідальності за свою поведінку і навчить робити виважені вчинки замість того, щоб діяти імпульсивно.

- Хто я: рибка чи листок? Що станеться з рибкою, коли я випущу її у річку? Чи потрібно, щоб хтось піклувався про неї? Чому?

- Уявімо собі, що одного дня рибка, плаваючи в річці, помітить зірваний вітром листок, що пропливає над нею. І рибка, і листок обоє пливуть у воді, але що все-таки є суттєво різним у їхньому плаванні?

- Ось так і ви можете прожити свої молоді роки активно, як рибка, або ж пасивно, як самотній «листок». Риба сама вибирає, пливати їй проти течії чи за течією. Пливти за течією, звичайно, набагато легше, але плівучи проти течії річки, риба має багату поживу і, таким чином, власне і живе. Осінні листки просто пливуть за течією, у них нема вибору, і вони назавжди залишаються там, куди їх прибіє хвиля. І ви тепер на тому етапі життя, коли кожен з вас повинен зробити власний вибір.

- Ким ви станете, «рибкою» чи «листком»? Ми є або творцями своєї долі, або пливемо за течією.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ЗАНЯТТЯ «ЯКОГО ОБРАНЦЯ ВИ ПРАГНЕТЕ МАТИ?»

Заняття проводиться індивідуально, що дозволяє дітям вільно спілкуватись, висловлювати свої думки, обговорювати життєві ситуації на основі спостережень з власного життя.

1. Учасникам було запропоновано дати відповідь на запитання:

- скласти список найбажаніших якостей, які вони хотіли б знайти у свого чоловіка/дружини.
- ще раз подумати, з якою людиною ви хотіли б одружитися.
- скласти список якостей, які ви повинні мати, щоб сподобатися майбутньому партнеру.
- назвати проблеми, пов'язані зі статевим життям до шлюбу, які можуть завадити вам знайти гідного супутника.

2. Робота в групі: Якості ідеального обранця – супутника життя:

- назвати декілька головних категорій таких якостей(тобто критерії вибору):_____

- навести більш детальний перелік якостей для кожної категорії:

(наприклад, до категорії «особистість» можна віднести такі якості, як «привітність», «почуття гумору», тощо)

особистість _____

зовнішність _____

сім'я _____

трудова етика _____

моральність _____

інші якості _____

3. Визначити 7 найбільш важливих якостей свого обранця:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

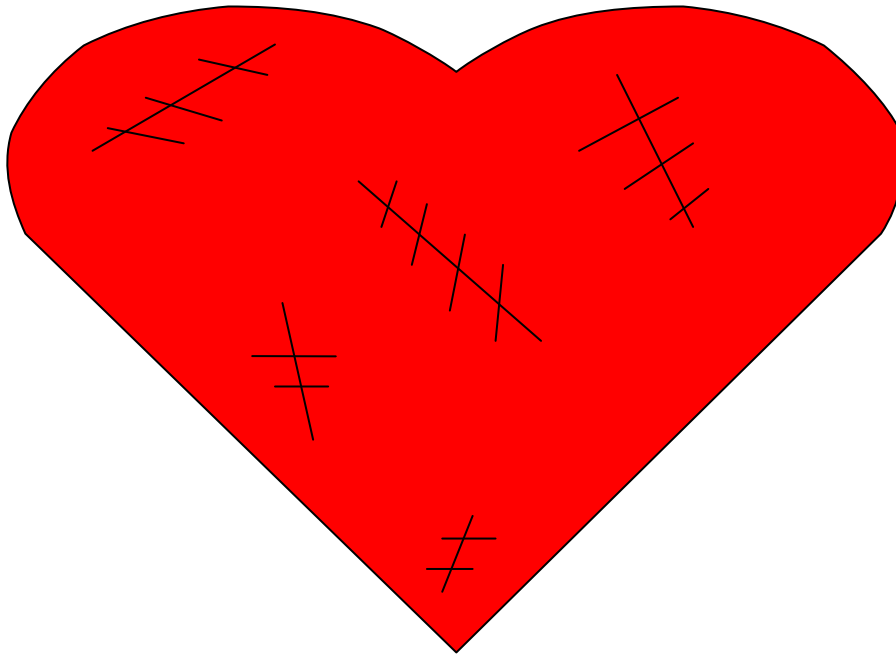
4. Робота в групах «Тягарі»

4.1 Скласти перелік «тягарів» дошлюбного статевого життя

Наприклад: незапланована вагітність, спотворене уявлення про секс _____

4.2 Підсумки обговорення в групах (кожна група представляє один тягар)

Кожен «тягар» залишає слід, який потім відбивається у майбутньому житті. Ми пропонували проаналізувати «тягарі» і їх наслідки на образному прикладі серця зі шрамами

5 Які риси Вам потрібно розвивати в собі, щоб привернути увагу такого «ідеального обранця»?

Якого обранця ви прагнете мати?

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ЗАНЯТТЯ

«ЯК ПІДГОТУВАТИСЯ ЩАСЛИВОГО ДО ШЛЮБУ»

Заняття проводиться в малих групах, що дозволяє батькам вільно спілкуватись, висловлювати свої думки, обговорювати життєві ситуації на основі спостережень з власного життя, життя своїх близьких, дітей, колег, учасників групи.

Учасникам груп було запропоновано :

- скласти список «прикрих помилок», яких допускаються молоді люди у стосунках із представниками протилежної статі;
- вибрати ті якості характеру, які необхідні для створення щасливого шлюбу в майбутньому, і розвивати їх;
- зробити вибір стосовно дошлюбного сексу та зафіксувати цей вибір в особистих щоденник;
- розпізнати необхідні для майбутнього щасливого шлюбу якості, які молода людина могла б розвивати вже зараз.